

Veress Miklós

ÉRTEM VAGY ELLENEM

Tiszapart
tündöklő reggel
nehéz álmú kövek
Lábamnál zöld kardheggyekkel
seregelnék a fürge füvek
értem vagy ellenem
Lehunynom szemem
s míg hullám hullámra támad
tünődöm: melyik század
fogadna el fiának

Ősök vergődnek bennem mint a varsák
börtönében a suhogó halak
bordákból font létem falán
szavaik átáramlanak:
testvériség és szabadság
Csokonai Martinovics
Vérmező tudóbaj alázat

Szklákra emlékszik a léptem alatti
fölgajduló kavics
hol vagy tizenhuzcadik század

Hol vannak kik nevem kiáltják
s kik szemem befödik előbb
csak az ég
csak az ég villantja acélját
magam hajtom meg nyakamat
az elmúlás előtt

A kendő hull
fölnézhetek
és tünődésem szétszakad
tépett bevérzett szelek lobognak
pirosra csapkodják arcomat
sikoltának mint madár kiált
ha repülését megszegik:
belőlem lobogj gyönyörű század
lobogj tizenkilencedik

Ők szólnak így
csontváznai ősök
akik most egy lesznek velem
bordáimat akár a rácsot
rázzák széttörök hirtelen
mint ködön át a tiszta csúcsok
tűnnek át mind a létemen
Költő vagyok
világnyi lázak
eszmék műhelye alakít
Ember vagyok
hazám e század
formálom fémes szavait

Mért nem fogadsz be huszadik
ahogy örökre magába foad
a kő a fű a reggel

Erősítsd meg hitem:
villogó kardheggyekkel
jönnek az évek ellenem
Nem mozdulok
várom ki támad
s szívemért fegyvert ki fog:
melyik tündöklés melyik század
fogad majd el fiának

HEMMERT JÁNOS

REGGEL

Hámos György

NYILATKOZOM A KÖNYVEMRŐL

Nincs könnyebb dolog annál, mint amikor az írónak saját könyvéről kell írnia. Viszont nincs nehezebb a könnyű dolgoknál. A nehéz téma fegyelmet, rendszerezést kíván; megszűri, szelektálja a gondolatokat. S mivel az ilyen nehéz témával valami célja van az írónak: e céllal ki is jelölte magának az írás irányát. A könnyű témánál azonban megrohanják az embert az ötletek, gondolatok, elmondanivalók. Nem tudja hirtelenében, melyik után kapjon. Ha saját könyvéről van szó, még az is megnehezíti a dolgot, hogy nincs szíve a rengeteg tetszetős fordulatból bármit is elhagyni. S még egy veszedelem: a nyilatkozó kénytelen szerény lenni: máskülönben ellenszenvenessé válik.

A szerénységhez, saját könyv esetében, roppant lelki erő kell. Azonkívül gyakorlat és igen fejlett arányérzék. Hol a szerénység határa? Ha úgy vagyok szerény — ez a leggyakoribb eset —, hogy az olvasó megerzi: közben remeg a hangom az elragadtatástól — rossz szolgálatot teszek magamnak. Lehetek ravaszul szerény, de ehhez igen nagy ügyesség és hajlékonyság kell. S jaj nekem, ha lelepleződöm. Lehetek szerényen szerény, de ez már határos az elbizakodottsággal. Persze, lehet az ember őszintén szerény — ha valóban nem tetszik neki a könyve, vagy mondjuk: nem nagyon tetszik. Ilyen állapotban azonban az író — különösen a könyve megjelenésének napjában — nemigen kerülhet. S ha mégis így volna, még mindig él benne a remény, hogy a könyv csak neki nem tetszik: másokat el fog bűvölni. Miért befolyásolja tehát a maga beteges önkontrolljával helytelen irányba a valószínűleg kitűnő ízlésű olvasót.

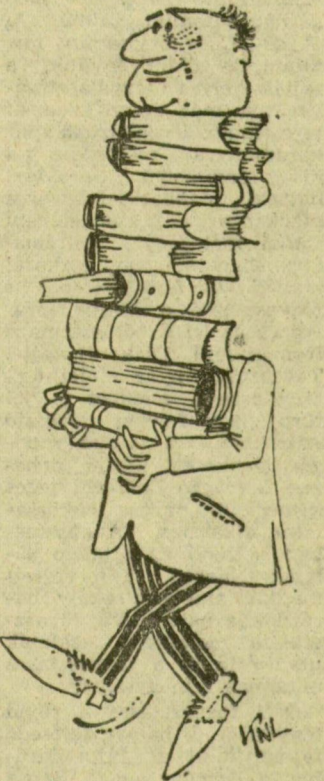
Továbbá: egy kiadott könyvért nemcsak az író felelős, hanem a lektorok és a kiadó is. Van-e jogom ahhoz, hogy e kedves és nagy tudású szakembereket pellengérré állítsam? A kiadott könyv többé már nem az én magánügyem: éppen úgy ügye a kiadóvállalatnak, a könyvtérjesztő vállalatnak, a könyvkereskedéseknek. S mivel ezek valamennyien az állam tulajdonában állnak: ügye az egész államnak. Ha én itt lelkisínylően beszélek a könyvemről: talán a kritikuskokat is lehangelom. Joggal mondhatják: én csak igazán tudom, milyen a könyvem. S ha ezt meg is írják — és miért ne

írják meg —, ártok vele a könyvnek, a kiadónak, a terjesztőnek, a kereskedelemnek, a gazdasági életnek, az államnak. Tehát, ha nem tetszene is nekem a könyvem: konokul hallgatnék erről. Inkább fulladjak meg a magamfajta fojtott szótól, semhogy a hazámnak kárt okozzak vele.

Nehezen tudnám jellemezni a kötetben közreadott művecskéket. Körülbelül olyanok, mint ez a kis írás, csak valamivel hosszabbak. Mikor azon töprengtünk a szerkesztővel, milyen műfaji megjelöléssel lássuk el a kötetet: nem volt könnyű dolgunk. Pedig az olvasó szereti a műfaji megjelölést; hogy regényt, kisregényt, novellákat vagy humoreszkeket fog-e olvasni. A különböző műfajok más-más szellemi emésztőmirigyeket hoznak működésbe. Ugyanúgy, ahogy más-más nedveket választanak ki a gyomormirigyek, ha az agyközpontból arról értesülnek, hogy hagymás heringet kell majd megemészteniük, vagy francia krémet. Mi úgy döntöttünk, hogy mégsem jelöljük meg a műfajt. Hiszen csak egy közös vonás van az írásokban: valószínűleg lehet rajtuk nevetni. Az egyiken jóízűen, a másikon keserűen. Bár olyan nagyon keserűen: egyiken sem. Ezt különben a könyvborító rajza és a kötet címe is jelzi: Pótkötettel a halhatatlanságba.

Ez az egyik cikk címéből került a borítólapra, tehát — félreértések elkerülése végett — nem a szerző igényének bejelentése a halhatatlanságra, akár a lexikon pótkötete árán is. A szerző ilyen igényt nem támaszt, mert tudja jól, hogy erre vonatkozó igényét nincs hol benyújtania. Iseri a halhatatlansághoz vezető ösvény tekervényességét, meglepetéseit. Azonkívül nem is tudja biztosan, hány évnél kezdődik a halhatatlanság. Húsznál, harmincnál, ötvennél? Természetesen, az író halála után, ami a halhatatlanság örömét erősen csökkenti. A szerzőt tehát ilyen gondolatok nem nyugtalanítják. Örülne, ha könyve megnevetetné s elgondolkodtatná az olvasót. S ha sokan magukra ismernének benne (bár erre alig van kilátás). S persze örülne, ha sokan megvásárolnák a könyvet; s már a megjelenést követő harmadik napon azért könyörögnének a szerzőnek, hogy segítsen legalább egyetlen példányt szerezni a könyvből. S annak örülne a legjobban, ha ezt a kérést képtelen volna teljesíteni.

KÖNYVHÉT

Vásár után

Könyvheti csokor

Zsoldos Sándor rajza

anyja zsellér volt, azt olyan történelmi múltnak tekintti, mint a rabszolga-társadalmat; mindig a szabadságot hiányolja. mert a szabadság történeti lényegéhez tartozik az a sajátosság, hogy akiben egyszer felébred iránta a vágy, már végtelennek érzi, és ami megvalósult belőle, azt mindig kevésnek és kicsinyesnek; az adagolt szabadságot rabságnak minősíti, két oknál fogva is: először, mert nem ismeri a szabadság kritériumait, másodsor, mert mindent rabságnak tart, ami fékezi még irreális vágyait. Hát még ha ösztönösen érzi, hogy olykor túlságos bőséggel, olykor túl fukaron mérik számára ki egy olyan szabadság porciót, melynek tápértékét tudományosan elég pontatlanul sikerült csak eddig megállapítanunk.

Ha ezt mondom Rózsikának: „Csak másfél órára tudnám visszaforgatni a történelem kerekét, égne medre az a szép haja, Rózsika!” Ilyenkor nagyot nevet, csillog a nevetése, és azt feleli: „Allítólag Józsué is meg tudta állítani a napot, de az csak egyszer volt, és igaz sem volt; Tóth Flórián úr nem tudja visszaforgatni az időt, mert még az újságban is olvastam, pedig az igazán sokat hazudik, hogy a történelem kerekét senkinek nem sikerült visszaforgatni”.

Nehéz a vita Rózsikával. Nehéz és bonyolult, mert panaszaik annyira konkrétak, hogy velük szemben az elvi pozitivum törvénytörően megbukik. Miközben kínál itallal, étellel, töpörtyűvel, disznósajttal, kolbásszal, cseresznyepaprikával és császárhússal, áradóan beszél:

— Szeretem ám a családot, mert akármilyen hamisak, azért mégiscsak velem hamisak, ha szükségük van valamire. Amikor jönnek faluról, leülnek a konyhába, és azzal kezdik, hogy te, Rózsika, azért jöttünk, mert fogat kellett húztatni az uramnak; uram isten, micsoda lófoga van neki, s ha már gyüttünk, gondoltuk, hozunk neked ebből-abból, hiszen két hét múlva itt a karácsony. Nem mondom, unja már az uram a falusi életet, jönnének föl a fővárosba is, de hát ez ügyem megy, inkább azt köllene a Tóth Flórián úrral megbeszélni, nem lehetne-e ezt a két gyereket

pesti iskolába elhelyezni; nem mintha az a pesti iskola jobb volna, itt is, ott is ugyanazt tanítják, de hát két esztendő múlva azt szeretnénk, ha ez a Jani gyerek gyárba menne dolgozni, és az Eszti is ide menne férjhez. Hát neked, hogy megy a sorod, Rózsika? Pesti ember mindig sír; pedig hát neked a Flórián úrnál megvan mindened, nyolcszáz forint a fizetésed, borralvaló is akad, mert gyűnnék ide előkelő urak és művészek vendégségbe, meg ő is dugdos neked erre-arra kis külön pénzeszkét, utazásról ajándékot is hoz, nem is szólvá, hogy se kosztra, se lakásra nincsen gondod; olyan aranyórád van, hogy nálunk sem a tanácselnöknek, sem a plébánosnak nincs ilyen, és annyi a ruhád, hogy ha apád látná, hát csak azért nem mondaná rád, hogy ringyó vagy, mert istenfő lánynak tartott; mink meg küszködünk, mint általában a parasztemberek, tyúkkal, libával, disznóval; tehenet nem is tudunk tartani, úgy veszszük az állami tejet, azt a zsírtalanított fehér vizet, mintha nem is laktánék Deden; tudod, Rózsika, nem múlik el hét, hogy ne lenne külön gond; hol a mama beteg, hol egyik, hol a másik gyerek, a körzeti orvos sem szívjabajos, mind meg akar gazdagodni; hol a tv romlik el, hol a mosógép, mert hát átabotában készítik ezeket a drága masinákat; arról nem is beszélék, hogy a minap még a kéményt is bedöntötte az erős szél; pedig hát gólyafészek is volt rajta, és ha tavaszra jön megint a gólya, hadd találja meg a régi lakhelyét az új kémény és az antenna között. Egyszóval jó volna, hogyha ezer forintot adnál, hogy a kéményt és körülötte a tetőt is rendbe hozzassuk, Rózsika; neked ezer forint meg se kottyán, mi pedig...

— És adott, Rózsika?

Rám nézett, egy ideig hallgatott, aztán csendesen mondta:

— Persze, hogy adtam... A testvéremnek... Már csak a gólya miatt is. Az ember nem akar a családjával vitatkozni.

— Pedig többjük van, mint magának Rózsika.

— Az az ő dolguk, Flórián úr. Nem számolom a pén-

züket. Ne mondják, hogy ezek a pesti lányok magasan hordják az orrukat. Aztán képesek, és nem csináltatják meg a kéményt, és jön az a szegény gólya messziről, már apám idején is nálunk lakott, a szép hónapokban. Nem akarom, hogy idegen helyen kezdjen fészket rakni, csodálkozna, miféle világ lett nálunk a faluban... Ezt nem tesszik érteni... En ezekkel a gólyákkal nőtem föl, ez maradt a régi házból, mert ezt a gólyafészket nagy gondal megmentettük a régi kéményről, és mikor felépült a régi helyén, az új ház, apám az új kéményt a régi mintájára csináltatta, s arra művészkedte a régi kedves fészket, hogy ha jönnek a gólyák, semmit se vegyenek észre: ebből a nagy modernizálásból. Ha a kéményre nézek, apámat és a nagyapámat látom, de még a dédanyámat is, akiről már meséltem Tóth Flórián úrnak. Úgy szerették azt a gólyafészket, mintha az hozta volna az egészséget és boldogságot a családba.

— Persze, Rózsika, persze, hogyne érteném én ezt! Csak hát igazságtalan dolog, hogy ők, akiknek százszor annyi van, magát fejk.

— Nincs igaza, Flórián úr, nem igazságtalan ez. Mindig a családnak van igaza, és aki a családon belül mindig igazságot akar tenni, az keserűséget okoz mindenkinek, de a legtöbbet magának. Nem olyan nagy dolog az az igazság, mint hiszik. Inkább tessék jóízűen falatozni, koccintsunk is, mert én nem iszom ugyan bort soha, de ezt a hazait, ezt igen, mert ha a színére nézek, szinte az egész családot látom, az elment öregekkel és a még ittlevőkkel együtt. Ezt itták, ezt dicsérték, ettől dülöngéltek, ezt hagyták örököül. Most már csak kicsiny a szőlő, ami megmaradt. A másik részét, a nagyobbikat kisajátították. Hogy milyen bort sajtolnak ott a szőlőből? Azt nem tudja senki. Csak azt tudjuk, hogy felhozzák a városba, elviszik Budafokra, és ott úgy olvad bele abba a rengeteg borba, a mi egykori kicsiny borunk, mint a Flórián úr könyve abba a rengeteg kötetbe, amit már összeirtak a világon.